

ЕВРОПСКИ СУД ЗА ЛЈУДСКА ПРАВА
ДРУГО ОДЕЉЕЊЕ

ПРЕДМЕТ ПОПОВИЋ против СРБИЈЕ

(Представка бр. 38350/04)

ПРЕСУДА

СТРАЗБУР

20. новембар 2007. године

Ова пресуда ће постати правоснажна у околностима предвиђеним чланом 44. став 2. Конвенције. Могуће су редакторске промене.

У предмету Поповић против Србије,

Европски суд за људска права (Друго одељење) заседајући у већу у чијем су саставу били:

гђа Ф. ТУЛКЕНС (F. TULKENS) *председник*,

г. А. Б. БАКА (A. B. BAKA),

г. И. КАБРАЛ БАРЕТО, (I. CABRAL BARRETO),

г. Р. ТУРМЕН (R. TÜRMEŖEN),

г. М. УГРЕКХЕЛИДЗЕ (M. UGREKHELIDZE),

г. В. ЗАГРЕБЕЛСКИ (V. ZAGREBELSKY),

г. Д. ПОПОВИЋ, *судије*

и гђа Ф. Еленс-Пасос (F. ELENŠ-PASSOS), *заменик секретара Одељења*,

после већања на затвореној седници одржаној 23. октобра 2007. године,

изриче следећу пресуду, која је усвојена на тај дан:

ПОСТУПАК

1. Предмет је формиран на основу представке (бр. 38350/04) против Републике Србије коју је Суду поднео по члану 34 Конвенције за заштиту људских права и основних слобода (у даљем тексту звана “Конвенција”) држављанин Босне и Херцеговине, г. Милован Поповић (у даљем тексту звани “подносилац представке”), дана 7. октобра 2004. године.

2. Подносиоца представке је заступала гђа А. Пејовић, адвокат из Београда. Владу Србије (у даљем тексту звана “Влада”) заступао је њен заступник, г. С. Царић. Влада Босне и Херцеговине није искористила своје право да се умеша (члан 36 став 1 Конвенције).

3. Дана 30. августа 2006. године Суд је одлучио да Владу обавести о представци. Примењујући члан 29 став 3 Конвенције, решио је да донесе одлуку о прихватљивости и основаности представке истовремено.

ЧИЊЕНИЦЕ

I. ОКОЛНОСТИ ПРЕДМЕТА

4. Подносилац представке је рођен 1939. године и живи у месту Бијела Брда.

5. Дана 9. априла 1984. године подносилац представке је поднео парничну тужбу Трећем општинском суду у Београду против извесног Н. Д. којом тражи исплату позајмице.

6. Пошто је подносиоца представке лично саслушао на рочишту од 20. јуна 2002. године, дана 5. новембра 2002. године суд је донео пресуду којом је усвојио његов захтев. Дана 26. новембра 2003. године Окружни суд у Београду је укинуо ту пресуду због непотпуно утврђеног чињеничног стања и вратио предмет нижем суду. У својој одлуци, Окружни суд је дао упутство првостепеном суду да стране у спору саслуша и суочи, као и да саслуша друге сведоке које је предложио подносилац представке ради утврђивања, *inter alia*, да ли је позајмица дата Н. Д. или његовом оцу, да ли је његов део у међувремену исплаћен и да ли је захтев застарео.

7. У новом поступку, суд је дана 16. новембра 2004. године одржао рочиште коме подносилац представке није присуствовао иако је прописно позван. Том приликом, његов адвокат је обавестио суд да је подносилац представке лошег здравља и да му је потребна операција. Према томе, подносилац представке не би био у стању да присуствује судским рочиштима, али је остао при свим својим захтевима, као што је раније усмено навео и изнео у својим поднесцима суду.

8. Даном 1. априла 2005. године подносилац представке је доставио лекарско уверење, у коме се наводи да он болује од параноидне психозе са знацима хипохондрије, и да није у стању да присуствује рочиштима.

9. Испоставило се да је суд одржао даља рочишта дана 17. јуна и 7. октобра 2005. године, којима је присуствовао адвокат подносиоца представке. Он је такође прибавио стручно мишљење дана 27. маја 2005. године.

10. Суд је накнадно наложио адвокату подносиоца представке да га обавести о тачном датуму и месту где ће се подносилац представке лечити. Он се затим обратио медицинској установи која је издала уверење од 1. априла 2005. године, тражећи њено мишљење да ли здравље подносиоцу представке дозвољава да буде страна у поступку. Испоставило се да ниједан судски налог није ниједном испоштован.

11. На рочишту које је одржано дана 26. септембра 2006. године, адвокат подносиоца представке је прецизирао захтев, при чему је тужени изнео да, ако је подносилац представке болестан, суд не може да настави поступак.

12. Поступак још није решен пред првостепеним судом.

II. РЕЛЕВАНТНО ДОМАЋЕ ПРАВО

A. Релевантне одредбе Закона о судијама и Закона о облигацијама

13. Релевантне одредбе овог законодавства наведене су у пресуди *В. А. М. против Србије* (бр. 39177/05, ставови 70 – 72, 13. март 2007. године).

Б. Закон о парничном поступку (објављен у Сл. листу РС 125/04)

14. Релевантне одредбе овог закона (у даљем тексту звани „ЗПП“) предвиђају следеће:

Члан 77 (1)

„У току целог поступка суд ће по службеној дужности пазити да ли лице које се појављује као странка може бити странка у поступку и да ли је странка способна да ...“

Члан 78 (1)

„Кад суд утврди да лице које се појављује као странка не може бити странка у поступку, а тај се недостатак може отклонити, позваће тужиоца да изврши потребне исправке у тужби. ...“

Члан 262

„1. Битне чињенице могу се утврђивати и саслушавањем странака.
2. Суд ће одлучити да се изведе доказ саслушањем странака кад нема других доказа или кад и поред изведених других доказа нађе да је то потребно за утврђивање битних чињеница.“

Члан 263

„...2. Суд може одлучити да се саслуша само једна странка, ако друга странка ускрати давање исказа или се не појави [на рочишту] и поред позива суда.“

3. Ако у току поступка странка умре или поновно саслушање странке није могуће из других разлога, суд ће прочитати записник са исказом те странке.“

Члан 264

„Извођење доказа саслушањем странака преко другог суда дозвољено је само ако странка због неотклоњивих сметњи не може лично доћи или ако би њен долазак проузроковао несразмерне трошкове.“

Члан 267

„1. Суд не може применити никакве принудне мере према странци која се није одазвала позиву суда [ради саслушања] нити странку принудити на давање исказа.

2. У светлу свих околности предмета, суд ће оценити од каквог је значаја што странка није дошла на саслушање или што је ускратила исказ.“

Члан 317

„Ако се рочиште држи пред измењеним [судским] већем, главна расправа мора почети изнова, али веће може, пошто се странке о томе изјасне, да одлучи да се поново не саслушавају сведоци и вештаци и да се не врши нов увиђај, већ да се прочитају записници о извођењу ових доказа.“

В. Суд Србије и Црне Горе и сукцесија Државне заједнице Србија и Црна Гора

15. Релевантне одредбе у вези са Судом Србије и Црне Горе и сукцесијом Државне заједнице Србија и Црна Гора наведене су у пресуди *Матијашевић против Србије* (бр. 23037/04, ставови 12, 13 и 16 – 25, 19. септембар 2006. године).

Г. Кривични закон Републике Србије (објављен у Сл. гласнику СРС бр. 26/77, 28/77, 43/77, 20/79, 24/84, 39/86, 51/87, 6/89, 42/89, 21/90 и Сл. гласнику РС бр. 16/90, 26/91, 75/91, 9/92, 49/92, 51/92, 23/93, 67/93, 47/94, 17/95, 44/98, 10/02, 11/02, 80/02, 39/03, 67/03 и 85/05)

16. Чланови 242, 243 и 245 овог Закона дефинишу „злоупотребу службеног положаја“, „кршење закона од стране судије“ и „несавестан рад у служби“ као посебне кривична дела.

Д. Релевантне уставне одредбе

17. Члан 25 Устава Републике Србије, објављеног у Службеном гласнику Социјалистичке Републике Србије (Службени гласник СРС – бр. 1/90), предвиђа следеће:

„Свако има право на накнаду сваке материјалне и нематеријалне штете коју је претрпео због незаконитог или непрописног поступања државног службеника, државног органа или јавног органа, у складу са законом.

Такве штете надокнађује Република Србија или јавни орган [о коме је реч].“

18. Овај Устав је стављен ван снаге 8. новембра 2006. године, када је „нови“ Устав (објављен у Службеном гласнику РС бр. 98/06) ступио на снагу.

19. Суштина члана 35 став 2 новог Устава одговара, у његовом релевантном делу, горе цитираном тексту наведеног члана 25 претходног Устава.

20. Члан 170 новог Устава предвиђа да се уставна жалба може поднети против поступака јавних органа којима се крше људска и мањинска права и слободе загарантоване Уставом.

21. Члан 9 Уставног закона за спровођење Устава (Службени гласник РС 98/06) предвиђа да ће избор судија Врховног суда бити завршен пре краја првог заседања Народне скупштине.

ПРАВО

НАВОДНА ПОВРЕДА ЧЛАНА 6 СТАВ 1 КОНВЕНЦИЈЕ

22. Подносилац представке се жалио да дужина поступка није била компатибилна са захтевом „разумног рока“, како је утврђено чланом 6 став 1 Конвенције, који гласи како следи:

„Током одлучивања о његовим грађанским правима и обавезама ..., свако има право на ... расправу у разумном року пред ...[судом]...”

А. Прихватљивост

23. Влада је изнела да подносилац представке није исцрпео сва делотворна домаћа правна средства. Првенствено, он се није жалио на закашњење о којем је реч председнику надлежног суда, председнику непосредно вишег суда или Надзорном одбору Врховног суда (видети став 13 у претходном тексту). Затим, подносилац представке није поднео посебну парничну тужбу према члановима 199 и 200 Закона о облигационим односима и члану 25 Устава (видети ставове 13 и 17 у горњем тексту). Није поднео ни кривичну притужбу према члановима 242, 243 и 245 Кривичног закона из 1977. године (видети став 16 у горњем тексту). Најзад, подносилац представке није искористио жалбени поступак пред Судом Србије и Црне Горе (видети став 15 у горњем тексту). Није поднео ни уставну жалбу према члану 170 новог Устава Републике Србије (видети став 20 у горњем тексту).

24. Подносилац представке је оспорио делотворност ових правних средстава.

25. Што се тиче могућности подношења уставне жалбе, примећено је да нови Устав Републике Србије заиста предвиђа могућност подношења појединачне уставне жалбе против поступака органа који врше јавна овлашћења, а којима се повређују људска права појединца (видети став 20 у горњем тексту). Међутим, Суд примећује да је наведена одредба опште природе и да захтева даље спровођење – избор судија и успостављање Уставног суда, као и усвајање законодавства које регулише његову структуру и правила рада. До данас није испуњен ниједан овај услов. Тужена држава није изабрала судије нити је усвојила неопходно законодавство. У таквим околностима, не може се сматрати да је подносиоцу представке била доступна уставна жалба или правно средство које треба исцрпети у околностима конкретног предмета.

26. Што се тиче осталог дела правних средстава које је Влада изнела, Суд је већ утврдио да се она не могу сматрати делотворним у смислу члана 35 став 1 Конвенције (видети, *mutatis mutandis*, *В. А. М. Против Србије*, цитиран у горњем тексту, ставови 85 – 88 и 119, 13. март 2007. године и *Предузеће ЕВТ против Србије*, бр. 3102/05, ставови 39 и 41, 21. јуни 2007. године). Он не налази ниједан разлог да одустане од овог мишљења у предметном случају и закључује, према томе, да се примедбе Владе морају одбацити.

27. Суд примећује да ова притужба није очигледно неоснована у смислу значења члана 35 став 3 Конвенције. Он даље примећује да није неприхватљива ни по ком основу. Зато се она мора прогласити прихватљивом.

Б. Основаност

1. Аргументи страна

28. Влада тврди да је, иако предмет није био сложен, подносилац представке значајно допринео његовом трајању пошто се није појавио на бројним рочиштима. Другостепени суд је наложио да се стране поново саслушају ради утврђивања одређених чињеница, пошто је било пресудно да се подносилац представке лично појави у суду. Подносилац представке је такође неколико пута изменио свој захтев, а последњи пут је то било на рочишту од 26. септембра 2006. године. Влада је даље изнела да је, пошто подносилац представке живи у другој земљи, дипломатској пошти за судска писма потребно додатно време. Најзад, Влада је истакла да здравље подносиоца представке додатно отежава ситуацију, јер је доведена у питање његова способност поступања.

29. Подносилац представке се није сложио са Владом. Он је изнео да му његово здравље не дозвољава да путује у Београд, али да је његов адвокат присутан на свакој судској расправи. Подносилац представке је даље нагласио да је доставио све релевантне информације које се тичу основаности његовог захтева када је 2002. године саслушан у суду, и да нема ништа да дода тој изјави. Он је такође изнео да је предложио суду да се прочита његова претходна изјава уместо што се инсистира на његовом поновном саслушању.

2. Период који треба узети у обзир

30. Суд примећује да је поступак почео дана 9. априла 1984. године када је подносилац представке уложио парничну тужбу. Према информацијама расположивим у спису предмета, овај поступак још није завршен на дан доношења ове пресуде. Сходно томе, он траје дуже од двадесет три године и седам месеци пред једном судском инстанцом.

31. Међутим, период који потпада под надлежност Суда почео је дана 3. марта 2004. године, када је Конвенција ступила на снагу у односу на Србију, и још није завршен. Он према томе траје преко три године и осам месеци на једном нивоу судске надлежности.

32. И поред тога, како би се утврдила оправданост дужине поступка о коме је реч, такође се мора обратити пажња на стање предмета на дан 3. марта 2004. године (видети, међу многим другим ауторитетима, *Styranowski protiv Poljske*, пресуда од 30. октобра 1998. године, *Извештаји о пресудама и одлукама* 1998-VIII, стр. 3376, став 46). До тог датума предмет већ није био решен скоро двадесет година.

3. Оцена Суда

33. Суд подсећа да се оправданост дужине поступка мора ценити у светлу околности предмета и позивањем на следеће критеријуме: сложеност предмета, понашање подносиоца представке и односних органа и од каквог је значаја предмет спора за подносиоца представке (видети, међу многим другим ауторитетима, *Frydlender против Француске* [BB], бр. 30979/96, став 43, ЕЦХР 2000-VII).

34. Ако се вратимо на конкретан предмет, Суд не може прихватити тврдњу Владе да се одуговлачење поступка углавном приписује подносиоцу представке. По домаћем праву, саслушање страна у спору се предузима само ако не постоји други расположив доказ или ако нема довољно података за утврђивање релевантних чињеница (видети члан 262 Закона о парничном поступку). Пошто

је утврђено да подносилац представке није у могућности да долази у суд због лошег здравља, није био задатак суда да се распитује о његовој способности поступања. Међутим, пошто је адвокат подносиоца представке присуствовао сваком рочишту, није било процедуралних препрека да се предмет настави и узму други докази, како је наведено у решењу Окружног суда. Штавише, суд је могао прочитати белешку из изјаве подносиоца представке из 2002. године (члан 263 Закона о парничном поступку), или га позвати да поднесе све додатне информације у писаној форми, ако је то од виталног значаја за одлучивање о основаности предмета. Најзад, на суду је било да оцени пропуст подносиоца представке да у поступку да изјаву (члан 267 Закона о парничном поступку). Сходно томе, Суд закључује да неспособност подносиоца представке да буде саслушан није требала да проузрокује трајање поступка, после његовог враћања нижем суду, више од четири године на једном нивоу судске надлежности.

35. Суд је често налазио повреде члана 6 став 1 Конвенције у предметима који покрећу слична питања као што је ово у предметној представи (видети *Frydlender*, цитиран у горњем тексту).

36. Пошто је прегледао достављене материјале, Суд сматра да Влада није изнела ни једну чињеницу ни уверљиви аргумент који би могао да га убеди да донесе другачији закључак у конкретном предмету. Позивајући се на своју судску праксу по овом питању, а посебно на чињеницу да поступак још није завршен у првој инстанци без изгледа да ће бити брзо закључен, Суд сматра да је дужина поступка претерана и да не испуњава захтев „разумног рока“. Према томе дошло је до повреде члана 6 став 1.

II. ПРИМЕНА ЧЛАНА 41 КОНВЕНЦИЈЕ

37. Члан 41 Конвенције гласи:

„Када Суд утврди прекршај Конвенције или протокола уз њу, а унутрашње право Високе стране уговорнице у питању омогућава само делимичну одштету, Суд ће, ако је то потребно, пружити правично задовољење оштећеној странци.“

A. Штета

38. Подносилац представке је тражио 3.000 евра (ЕУР) за материјалну штету и 7.000 евра за нематеријалну штету.

39. Влада је оспорила ове захтеве.

40. Суд не налази никакву узрочну везу између утврђене повреде и наводне материјалне штете. Он због тога одбацује овај захтев. Међутим, он подносиоцу представке додељује 1.200 евра на име нематеријалне штете.

Б. Трошкови

41. Подносилац представке је такође тражио накнаду трошкова које је имао код Суда. Међутим, он није доставио детаљну спецификацију свог захтева ни пратећа документа, иако је био позван да то учини.

42. Влада је оспорила овај захтев.

43. Суд примећује да подносилац представке није испунио захтеве утврђене Правилем 60 став 2 Правилника Суда. У тим околностима, он не додељује никакву накнаду у овом делу (Правило 60 став 3).

В. Затезна камата

44. Суд сматра да је примерено да затезна камата буде заснована на најнижој каматној стопи Европске централе банке уз додатак од три процентна поена.

ИЗ ГОРЕ НАВЕДЕНИХ РАЗЛОГА, СУД ЈЕДНОГЛАСНО

1. *Проглашава* притужбе прихватљивим,
2. *Утврђује* да је дошло до повреде члана 6 став 1 Конвенције,
3. *Утврђује*
 - (а) да тужена држава треба да исплати подносиоцу представке, у року од три месеца од датума када ова пресуда постане правоснажна, у складу са чланом 44 став 2 Конвенције, 1.200 евра (једна хиљада две стотине евра) на име нематеријалне штете плус сваки порез који се може платити,
 - (б) да по истеку горе наведена три месеца до исплате, треба платити обичну камату на горе наведени износ по стопи која је једнака најнижој каматној стопи Европске централе банке уз додатак од три процентна поена;
4. *Одбија* остали део захтева подносиоца представке за правично задовољење.

Састављено на енглеском језику и достављено у писаној форми на дан 20. новембра 2007. године у складу са правилом 77 ставови 2 и 3 Пословника Суда.

F. ELENIS-PASSOS
(Ф. ЕЛЕНС-ПАСОС)
Секретар

Ф. ТУЛКЕНС
(F. TULKENS)
Председник